

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора

Тульчинської Світлани Олександрівни

на дисертаційну роботу Чернікова Дмитра Ігоровича

на тему **«Формування організаційно економічного механізму стратегічного
розвитку підприємства»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

за спеціальністю 051Економіка

галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки

1. Актуальність теми дослідження

Актуальність формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства зумовлена системним ускладненням умов функціонування промислових підприємств України. Воєнні руйнування виробничої та енергетичної інфраструктури, нестабільність логістичних маршрутів, звуження інвестиційних можливостей, дефіцит кваліфікованих кадрів, посилення технологічних і кібернетичних ризиків істотно змінюють сам зміст стратегічного розвитку. За таких обставин він уже не може ототожнюватися лише з нарощуванням обсягів виробництва, прибутку чи ринкової частки. Визначальною стає спроможність підприємства зберігати керованість, оперативно перебудовувати ресурсні конфігурації, відновлювати порушені бізнес-процеси та створювати передумови для довгострокового оновлення.

Особливої уваги ця проблематика набуває для підприємств промислових регіонів, наближених до зони бойових дій. Їхня діяльність одночасно залежить від безпекової ситуації, доступності енергоресурсів, стану транспортної інфраструктури, можливості утримувати персонал, залучати капітал і підтримувати коопераційні зв'язки. Тому універсальні стратегії, сформовані

для відносно стабільного середовища, не забезпечують належної якості управлінських рішень. Необхідним є механізм, який поєднує довгострокову цільову орієнтацію з постійною діагностикою загроз, оцінюванням внутрішньої спроможності та своєчасним коригуванням стратегічних дій.

У цьому контексті можна стверджувати, що дисертаційна робота Чернікова Д. І., присвячена розробці організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства, виконана на актуальну тему.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, характеристика змісту дисертації

Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в дисертаційній роботі, є науково обґрунтованими та достовірними. Вони спираються на фундаментальні засади економічної теорії, результати теоретичних і прикладних досліджень провідних українських і зарубіжних науковців у сфері стратегічного управління, Державної служби статистики України, інформаційно-аналітичні звіти міністерств і відомств, статистичну й фінансову звітність промислових підприємств, а також чинне законодавство України. Додаткову наукову цінність роботі надають власні дослідження автора.

Обґрунтованість отриманих у дисертаційній роботі наукових результатів, висновків та рекомендацій базується на використанні методів *аналізу та синтезу* – для узагальнення наукових підходів до визначення сутності понять «розвиток», «стратегія «стратегічний розвиток», «механізм» «організаційно економічний механізм»; *наукової абстракції* – для уточнення понятійно-категоріального апарату дослідження; *системного підходу* – для розгляду організаційно економічного механізму стратегічного розвитку як цілісної сукупності взаємопов'язаних елементів; *процесного і функціонального підходів* – для розкриття послідовності формування, реалізації та коригування стратегічних рішень; *економічного аналізу та порівняння* – для діагностики стану функціонування промислових підприємств і визначення тенденцій їх

розвитку; *економіко математичного моделювання*– для оцінки діяльності підприємств за компонентами ринкового, фінансово економічного, інноваційно інвестиційного, організаційно ресурсного та поведінкового напрямів графічний – для візуалізації стратегічних профілів, карт позиціонування, структурно логічних схем і організаційно економічного механізму стратегічного розвитку; *сценарного прогнозування* – для побудови прогнозів зміни стану розвитку підприємств за складовими його функціонування.

Про високий рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи свідчить також їх апробація на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дисертаційний матеріал викладено логічно та послідовно, що забезпечує цілісність і зрозумілість дослідження. Загалом, дисертація Чернікова Д. І., відзначається чіткою структурою, методологічною завершеністю та переконливістю здобутих наукових результатів.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи – 252 сторінки тексту (з них 193 сторінки основного тексту), список використаних джерел із 218 найменувань на 24 сторінках, анотації на 20 сторінках, 38 таблиць, 41 рисунок, 4 додатки на 23 сторінках.

У вступі обґрунтована актуальність теми дослідження, сформульовані мета і завдання дисертації, показана наукова та практична цінність результатів дисертаційної роботи, зазначені елементи наукової новизни дисертаційної роботи, наведена їх апробація та публікації із зазначенням особистого внеску здобувача.

У першому розділі дисертації здобувачем сформовано понятійно-категоріальну базу наукового дослідження. Здобувачем запропонований авторський підхід до визначення поняття «організаційно-економічний механізм» (с. 50) та обґрунтовано використання підходу до формування динамічних здатностей підприємства (с. 57). Заслуговує на увагу формування контуру організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку

підприємства на основі підходу динамічної здатності, що включає в себе гнучкість, адаптивність, ресурсну спроможність, управлінський контур та стратегічні орієнтири (с. 63).

У другому розділі здобувачем проведена діагностика стану функціонування та розвитку підприємств України (с. 100–113) визначено та впливу факторів зовнішнього середовища на стратегічний розвиток підприємств (с. 117–119). Здійснено моделювання впливу макрофакторів на результат діяльності підприємств в системі AnyLogic (с. 120–130). Запропоновано використання методу динамічних здатностей на основі формування груп показників, що характеризують можливості підприємства формувати конкурентні переваги в умовах ризиків та невизначеності (с. 132–139).

У третьому розділі дисертації здобувачем запропоновано концептуальну модель організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства (с. 171–175) а також сам механізм, як цілісну систему цілей, принципів, функцій, методів, важелів, інструментів, ресурсного забезпечення та управлінських дій, спрямованих на формування, реалізацію та коригування стратегічних напрямів розвитку підприємства з урахуванням впливу зовнішнього середовища, внутрішнього потенціалу та рівня сформованості його динамічних здатностей (с. 179–188). Здобувачем розроблено матриці стратегій розвитку підприємств з урахуванням сприятливості зовнішнього середовища (с. 196–217).

Висновки дисертації логічно узагальнюють матеріал наукового дослідження та адекватно відображають його результати.

Списки використаних джерел складені окремо для трьох розділів та містять посилання на вітчизняні та зарубіжні джерела.

Анотація до дисертаційної роботи складена двома мовами та стисло відображає зміст тексту дисертаційної роботи.

3. Достовірність та новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

На основі опрацювання великого масиву теоретичного та практичного матеріалу, його аналітичного осмислення й узагальнення автором сформовано новизну дисертаційного дослідження, що полягає у такому:

- вперше запропоновано концептуально-методичний підхід до формування організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства (с. 180–190), що, на відміну від існуючих, ґрунтується на інтеграції поведінкового підходу та концепції динамічних здатностей, містить п'ять складових (ринкова, фінансово-економічна, інноваційно-інвестиційна, організаційно-ресурсна, поведінкова), що дає змогу обґрунтовувати адаптивні стратегічні напрями його розвитку залежно від внутрішнього потенціалу, сили впливу зовнішнього середовища, рівня сформованості динамічних здатностей і прогнозованої результативності управлінських рішень;

- удосконалено методичний підхід до оцінювання стратегічного розвитку підприємства (с. 131–144), який, на відміну від існуючих, ґрунтується на розрахунку інтегральних показників динамічних здатностей за ринковою, фінансово-економічною, інноваційно-інвестиційною, організаційно-ресурсною та поведінковою складовими, що дозволяє визначити загальний рівень розвитку підприємства та асиметрію його функціональних складових;

- удосконалено науково-методичний підхід до формування стратегічного профілю підприємства, що поєднує інтегральне оцінювання п'яти складових динамічних здатностей, визначення стратегічних переваг і точок ризику, а також побудову матричних карт стратегій залежно від рівня розвитку підприємства та типу впливу зовнішнього середовища з метою забезпечення його конкурентоспроможності та стійкого розвитку на ринку (с. 145–152);

- дістало подальшого розвитку визначення поняття організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства як специфічної системи організаційних та економічних елементів, спрямованої на

проектування, забезпечення, реалізацію й коригування довгострокових змін підприємства відповідно до обраної стратегії (с. 66);

– дістало подальшого розвитку структуризація складових стратегічного розвитку підприємства шляхом виокремлення ринкової, фінансово-економічної, інноваційно-інвестиційної, організаційно-ресурсної та адаптивної складових, що дозволяє пов'язати оцінювання стану підприємства з формуванням його динамічних здатностей і конкурентоспроможності (с. 132–139).

4. Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота пройшла необхідну апробацію, про що свідчить достатньо повне представлення її положень, висновків і рекомендацій у наукових фахових публікаціях автора, а також їх обговорення на наукових конференціях. Матеріали дисертації викладені у 18 наукових роботах, з яких 6 статей опубліковані у виданнях, зазначених в переліку наукових фахових видань України (категорія Б) за спеціальністю 051 Економіка; 3 статті у колективних монографіях; 9 тез доповідей, опублікованих у матеріалах міжнародних наукових конференцій.

Аналіз наукових публікацій здобувача дозволяє стверджувати, що розкриті в них наукові положення мають практичну цінність і характеризуються високим рівнем самостійності роботи здобувача.

Перелік та вивчення змісту опублікованих статей дозволяє вважати виконаними положення п. 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому Постановою КМУ від 12 січня 2022 року № 44.

5. Значущість дослідження для науки і практики та шляхи його використання

Теоретико-прикладне значення результатів дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні нових підходів до вирішення актуального наукового завдання щодо удосконалення організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства.

Прикладна значущість дисертаційної роботи полягає у розробці методичного інструментарію оцінки стратегічного розвитку підприємства та розрахунку інтегрального показника динамічних здатностей підприємства до його стратегічного розвитку.

Дисертація виконана відповідно до науково-дослідних тем: Харківського національного університету радіоелектроніки, зокрема науково-дослідної роботи «Організаційно-економічне забезпечення інноваційного розвитку та економічної безпеки суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0122U000510, 2022–2025 рр.); Наукової установи «Науково-дослідний центр сталого розвитку» у межах теми «Формування концепції сталого розвитку» (номер державної реєстрації 1023U103241), як виконавець підрозділу «7.2 Формування організаційно-економічного механізму розвитку підприємств в умовах сталого розвитку» (довідка від 10.04.2026 № 100426564-32).

Практичне значення дисертації підтверджується їх апробацією на 9 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також впровадженням у діяльність таких підприємств: АТ «ФЕД» (довідка від 17.03.2026 № 03-К-26); ТОВ «Промелектро-Харків» (довідка від 01.04.2026 № 29). Окремі результати наукових досліджень використано у роботі Білогородської сільської ради Бучанського району Київської області (довідка від 20.02.2026 № 01-15/281), а також у роботі Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (довідка від 01.04.2026 № 03/54).

6. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Аналіз наукових публікацій, у яких висвітлені основні наукові результати дисертаційної роботи Чернікова Д. І, не дає підстав стверджувати про допущення автором порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації). У дисертаційній роботі є посилання на джерела інформації за кожним випадком використання тверджень, розробок, відомостей, ідей та статистичних даних. Представлена до захисту наукова робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права та відображає бажання надати достовірну інформацію про результати власної наукової діяльності.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи і її окремих положень

У цілому позитивно оцінюючи дослідження, виконане здобувачем, варто вказати на деякі дискусійні та недостатньо висвітлені в дисертаційній роботі питання:

1) автором у методичному блоці роботи (підрозділ 2.3, с. 132–133) динамічні здатності підприємства розкрито через ринкову, фінансово-економічну, інноваційно-інвестиційну, організаційно-ресурсну та поведінкову складові, які відображають досягнуті результати діяльності. Робота б більш виграла, якби автор розмежував динамічні здатності та результати їх реалізації;

2) при оцінюванні у розділі 3 дисертації стратегічного розвитку підприємства в розмежуванні з агрегованими макроекономічними показниками було б доцільно більше уваги приділити саме виокремленню гібридних загроз (с. 192–195);

3) у підрозділі 3.2 дисертації автором запропоновано схему організаційно-економічного механізму стратегічного розвитку підприємства. При формуванні контуру організаційно-економічного механізму стратегічного

розвитку підприємства в умовах динамічної здатності варто було б включити до розгляду безпековий фактор (рис. 3.7, с. 180);

4) автор у дисертаційній роботі поведінкову складову комплексного показника динамічної здатності підприємства оцінює за показниками зміни персоналу, продуктивності праці та витрат на оплату праці (тал. 2.9, с. 133). Разом з тим доцільно було б включити до оцінки показники організаційної культури, адаптивності персоналу тощо;

5) у дисертації комплексний показник динамічної здатності підприємства та інтегральні показники його складових формуються за мультиплікативною середньо геометричною згорткою (формула (2.9), с. 132; формули (2.11)–(2.16), с. 134–136). Така згортка передбачає низьку взаємну компенсованість складових: нульове або близьке до нуля значення одного індикатора різко знижує загальну оцінку незалежно від стану інших компонентів. Тому доцільно було б використовувати адитивну згортку.

Проте зазначені зауваження не зменшують загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, а лише вказують на складність досліджуваної проблематики та можуть слугувати орієнтиром подальшої наукової роботи.

8. Загальна оцінка роботи, її відповідність встановленим вимогам

Дисертаційна робота Чернікова Дмитра Ігоровича на тему «Формування організаційно економічного механізму стратегічного розвитку підприємства» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, враховує нові теоретичні, методичні та практичні підходи до реалізації актуального наукового завдання щодо формування організаційно-економічного стратегічного розвитку підприємства. Тему дисертації розкрито в повному обсязі, вирішено поставлені завдання, реалізовано мету дослідження, представлено нові наукові результати, що мають як теоретичне значення, так і практичну цінність, а повнота їх викладення в опублікованих працях свідчить про повну самостійність автора та високий рівень підготовки дослідження.

Ураховуючи актуальність, наукову новизну, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну значущість сформульованих положень і висновків, можна стверджувати, що представлена дисертаційна робота повністю відповідає пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, а її автор, Черніков Дмитро Ігорович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 Економіка.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки і
підприємництва Національного
технічного університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
Міністерства освіти і науки України

Світлана ТУЛЬЧИНСЬКА